

Püspöki évi jelentés

Sz. Keresztúron 1899. aug. 27-én tartott zsinati főtanácsnak.

Méltóságos és főtisztelendő Zsinati Főtanács!

Évi jelentésem, mely Isten kegyelméből a 23-ik, ez uttal tulajdonképpen csak 10 hónapra terjed, miután a múlt évben októberben tartott egyh. főtanácsunk óta csak ennyi idő telt el. De azért, ha mindazt felölelném jelentésemben, a mi különben e 10 óról említésre méltó lenne, akkor jóval terjedelmesebb jelentést írhatnék, mint bármely kerek esztendőről. Így sem tudom, hogy vajjon nem fogok-e e hibába esni.

Nem panaszként mondom, mert hogy egyházi ügyeink évről-évre szaporodnak, ez inkább örömünkre szolgálhat. Szomorú dolog lenne, ha ma sem lenne több teendőnk, mint évekkal vagy évtizedekkel ezelőtt. Mert ez azt mutatná, hogy egyházi életünkben nincs fejlődés, nincs haladás. De ez a fejlődés és haladás aztán természetszerűleg megfelelő módosításokat igényel és vonz maga után egyházi szervezetünkben is. Ennek kifolyása volt az a határozat, a melyet múlt évi egyh. főtanácsunk közigazgatási hatóságaink szervezetére nézve hozott s idő közben f. évi július 2-án tartott rendkívüli főtanácsunk a zsinati és egyházi fő- valamint képviselő tanácsra nézve megállított s a jövő 1900-ik év január 1-től kezdve életbe léptetését is kimondotta. Meg fog-e felelni a várakozásnak és a követelményeknek, azt csak a jövő mutatja meg. Annyi bizonyos, hogy ezen szervezeti szabályzat, illetőleg egyházi törvény elkészítése körül felmerült munkából mások mellett, a kik abban tevékeny részt vettek, s a kik közül különösen dr. Gál Kelemen, Lakatos Ferencz és esperes Kelemen Albert a fiat nem mulaszthatom el névszerint is megnevezni, nekem is bőven kijutott a közelebb lefolyt 10 hónap alatt. S az is bizonyos, hogy életbe léptetésével sem fog legalább egyelőre kevesülni a püspök teendője. De nem is az a cél; hanem az, hogy egyházunk közigazgatása minél szabatosabbá és jobbá tétessék s a megszorodott ügyeket egyházunknak minél nagyobb előmene-

telére és közmegnyugvásra lehessen intézni. A miben különben, azt hiszem, eddig sem volt hiány. De a jónál mindig lehet és van jobb is. Mert a mit az apostol mond magáról: „*Nem hogy immár a czélt elértem volna, hanem igyekszem azt elérni*“, nem csak reánk, mint személyekre, hanem mindennemű intézményre talál ma is és alkalmazható lesz az idők folytán állandóan.

Egy másik nem kevésbé fárasztó és időt emésztő munkát adott lelkészeinknek a kongrua ügyében tett folyamodásaik, illetőleg az ezeknek alapjául szolgáló bevallási íveknek megvizsgálása és hitelesítése. Erre az E. K. Tanács az én elnökségem alatt egy bizottságot küldött ki Boros György, Mózes András és Orbok Ferencz afiai személyében s elmondhatom, hogy hónapokig nap-nap után 2—3 órát kellett e munkára fordítanunk, hogy e bevallási íveket hitelesíthessük. Mert — sajnos — de úgy látszik, hogy lelkészeink egy része még a saját érdekében sem igyekezett a vonatkozó utasításokat tanulmányozni s magát ahoz tartani, elégnék tartván jövedelmének így meg amugy minden igazolás nélküli bevallását. Ezért aztán az ilyeneknek újabb meg újabb utasításokat kellett adnunk, a bevallási íveket újból ki kellett állíttatnunk s a megfelelő okmányokkal felszereltetnünk. Még olyanok is akadtak, a kik a mi utasításainknak sem tettek eleget és így egy részét a folyamodásoknak, nehogy a terminusból kiessünk, kénytelenek voltunk hiányosan is felterjeszteni a Ministeriumhoz. A mit csak azért említek meg; mert a Minister ur ő Nagyméltóságától függ a kongrua kiegészítéséhez szükséges összeg megállítása s ha esetleg némely lelkészünk megesalatoszik várakozásában, ne nekünk, hanem magának tulajdonítsa. Én különben teljesen megbizom a Nagyméltóságu Minister urnak nem csak jóakarátában, hanem a bevallási íveknek méltányos és igazságos elbírálásában is. De a megállítandó kongrua kiutalására, a legjobb esetben is, aligha ez év vége előtt számíthatunk. Ezért hát legyenek lelkész afiai türelemmel.

Kapcsolatban ezzel nem mulaszthatom el följegyezni azt a szinte megbotránkoztató tényt, hogy lelkészeink között voltak olyanok is, a kik a bevallási íveken egyházi hatóságunkat „erdélyi unitárius egyház“, vagy „erdélyi unitárius püspökség“-gel jelezték. Avagy nem tudják-e, hogy egyházunk s illetve az unitárius püspökség hatásköre ma a Szt. István király koronájához tartozó összes országokra kiterjed s az erdélyi elnevezést egyházi főtanácsunk még 1868-ban használaton kívül helyezte. Tehát ezzel a megkülönböztetéssel mintegy szűkebb térre szorítani egyházunk jogkörét legalább lelkészeinknél

oly tévedés, hogy ne mondjam hiba, a mit szó nélkül nem hagyhatok s a mire figyelmöket ezennel felhivom.

Hogy a közelebbi 10 hó alatt az E. K. Tanácssal, s ennek tisztviselőivel nekem is bőven kijutott a munkából, legyen szabad e tekintetben még csak b. e. Berde Mózsának hagyatékát illetőleg elért eredményre s a mennyiben az már szerencsésen egyházunkra van ruházva, e hagyaték felhasználása iránti tervezetre, a melyet a közelebbi rendkívüli egyh. főtanács ideiglenesen egy évre el is fogadott; továbbá az új főiskola építése körül tett előkészületekre, valamint belső embe-reink nyugdíj-intézete szabályzatának revisió alá vételére hivatkoznom, a mely munkánál nem hagyhatom elismerés nélkül Boros Sándor, igaztanár afának ez ügy körül kifejtett buzgalmát és odaadó fáradozást. Mindezekről ugyan úgy lehet, hogy az E. K. Tanács évi jelentéséből, valamint a jegyzőkönyvek megvizsgálása rendjén tudomást fog szerezni magának a Mltgs és főtisz. zsinati főtanács; sőt egy része tárgyalás alatt is fog állani. De évi jelentésemben ennyit legalább érinteni ezekből is szükségesnek tartottam azért, mert igazolni kívánom azt, a miből kiindultam, hogy egyházunk ügyei évről-évre szaporodnak s közigazgatásunk hova-tovább nehezebb lesz s mind több odaadást kíván mindnyájunk részéről

Ezzel áttérek szorosabb értelemben vett püspöki jelentésemre:

1. Belső emberek változása mult évi egyh. főtanács óta:

a) Lelkészeknek rendeltettek Józán Miklós, torozzkói l. Budapestre, Péter Sándor, b.-újfalvi l. Városfalvára.

b) Kántortanítóknak: ifj. Simó Benedek II. éves képezdei növendék Iszlóra (ideiglenes minőségben); Miklós Jenő, okl. tanítójelölt Ny.-Gálfalvára; Kovács Mózes, kálnoki kántor hasonló minőségben Sepsi-Szt.-Királyra, Vaska Ilona okl. tnő tanítónőnek Ravába.

c) Elhunytak: Serester Sándor, Kozma Tamás nyug. lelkész; Albert Áron, ny. gálfalvi kántortanító, Göncz Mihály árkosi és Nagy Sándor kilyéni kántor afiai.

d) Ürességben vannak: a bordosi, iklandi, szőkefalvi, szt.-benedeki, b.-kőrispataki, b.-újfalvi, torozzkói lelkészi; a s.-szt.-györgyi, kálnoki és kilyéni kántori állomások.

Kapcsolatban a fennebbiekkal megjegyzem, hogy lelkészi szigorlatot ez évben ketten tettek, u. m. Varga Dénes és Pálfi Ferencz, mindketten jó eredménnyel; de mindketten már megelőzőleg alkalmazva voltak. Ez idő szerint pedig csak egy lelkészjelöltünk levén, Simonfi Márton, a kit a mult évben Oxfordba küldöttünk volt, de betegeskedése miatt onnan haza kellett hozatnunk, az ürességben

levő állomások betöltésére egyhamar kilátás sincs, annyival inkább, mert a jövő évben is legfennebb három lelkészjelöltünk lesz. A papnövendékek számát szeptemberig tudni nem lehet. De azt sajnos tapasztaljuk, hogy egyre apadnak. E körülményt azzal a felkéréssel ajánlom lelkész afiai figyelmébe, hogy igyekezzenek egyházközségeikből főiskoláinkban tanuló ifjakkal a lelkészi pályát a magok részéről is megkedveltetni s a tanítató szülőket rábírni, hogy ők is hassanak ez irányban gyermekeikre. Hiszen nem régen még a székely szülők, kik annyi gonddal tanították gyermekeiket, boldogoknak érezték magukat, ha egy-egy gyermekök pappá lett. S ha a közelebbi időkben ezt a vágyat a szülőkből, valamint fiaikban a hajlamot csökkentette az, hogy más pályákon anyagilag talán többre vihetik és jobb sorsot teremthetnek magoknak, a törvény által immár biztosított kongrua ez irányban is kedvező fordulatot adott e pályaválasztás iránti aggodalomnak. Részemről igazán alig gondolok hathatósabb eszközt arra, hogy papnevelő intézetünk ismét megteljen, mintha lelkész afiai ez irányban a fennebbi módon biztatásukkal közreműködnek.

2. Az egyházi anyakönyvek és népesedési kimutatások szerint egyházunkban 1898-ban:

A) Kereszteltetett:	a) fiu	958
	b) leány	968
	Együtt	1926 új szülött.

Kevesebb 168-al mint 1897-ben. Ezekből házasságon kívül született 234.

B) Konfirmáltatott	a) fiu	673
	b) leány	682
	Együtt	1355 növendék.

Több 329-el mint 1897-ben.

C) Összesítettetett:	a) Tisztán unitárius	230
	b) Vegyes vallású	136
	Együtt	366 pár.

Kevesebb 153 párral mint 1897-ben.

D) Eltemettetett	a) A férfi nemből .	745
	b) A női nemből .	735
	Együtt	1480

Kevesebb 84-el mint 1897-ben.

E) Átállott egyházunkba	179
Kilépett egyházunkból	89

E szerint 90-el többen jöttek

egyházunkba, mint a mennyin abból kiléptek. De a kiléptettek közül egy sem lett felekezett nélküli.

F) A lélekszám	1898. év végén volt . . .	68312
	1897. „ „ „ . . .	67990
	Mutatkozik évi gyarapodá . . .	322

Tekintettel azonban a szülöttek és meghaltak közötti különbözetre, mely az előbbieket javára 446- és ehez hozzáadva az átállásokkal javunkra eső 90 többletet, az évi gyarapodásnak 536-al kellene kitenni. E különbözet részint valószínűleg a kivándorlásokra, részint oly helyekre való költözésre esik, a hol hiveinket mind számon tartani nem igen lehet.

Hogy a keresztelesekre és temetésekre ne vették volna igénybe hiveink lelkészeinket, arról jelentést nem kaptam, de a házasságkötéseknél ezt elmulasztotta Aranyos-Tordakörben Alsó-Járában 3, Bágyonban 1, Maroskörben Buzaházán 1, és Háromszékkörben Sepsi-Körispatakon 1 és így összesen 6 pár. A miből kiindulva nem mulaszthatom el figyelmeztetni lelkész fiait, hogy ne engedjék ezt a szokást elharapozni. Az átállások nagyobb számban Kolosdobokakörben történtek, a hol egyházunkba 113-an tértek s 44-en léptek ki, Keresztúrkörben 14 hozzánk térten 15-ön tértek más egyházba. Feltűnő az, hogy Ar. tordakörben hozzánk csak 1 lélek tért át s kilépett 12, a mikből 8 Alsó-Járára esik. Ismételtlen mondom: örök vigyázatok. Egyszersmind felkérem e helyen is lelkész fiait, hogy a népesedési kimutatások felterjesztésével ne mulasztsák el pontosan megtenni mindezekre nézve a jelentéseket, hogy tudjuk hol minő az időjárás.

3. A közvetlen püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek a vonatkozó számadások szerint 1898-ban bevettek 35719 frt 79 krt; kiadtak 33769 frt 46 krt. és így a pénztári maradék volt év végén 1950 frt 33 kr. Az 1899-re áthozott pénzátlagok pedig 157373 frt 70 kr.

Személyesen meglátogattam, illetőleg püspöki vizsgálatot tartottam a f. évi május és június havában hódmezővásárhelyi, m.-berényi és polgárdii egyházközségeinkben. Minthogy e helyeken unitárius püspök még nem járt s nekem jutott a szerencse, hogy ezen egyházközségeinket először meglátogattam, nem mulaszthatom el részletesebben megismertetni ezen egyházlátogatásaimat.

A mióta unitárius vallásunknak törvényesítése egész Magyar-

országgra kiterjesztetett s tul a Királyhágón említett egyházközségeink megalakultak, többször gondoltam arra, hogy azokat főpásztori látogatásban részesítem. De nehogy ezen látogatásom a más egyházak részéről a legtávolabból is ugy tűnjék fel, mintha talán az agitálásra keresném az alkalmat, jobbnak láttam elvárni, a mig unitárius vallásunk ezen egyházközségekben állandó gyökeret ver, a miről 15—20 évi fennállások után teljesen meg kellett győződve lennem. És ebben nem is csalódtam, a mint ezt az előadandók igazolni fogják.

F. évi május 24-én indultam el Hódmezővásárhelyre, a hova Boros György theol. tanár, Gyulai László és Albert Dénes egyh. tanács afiai is szivesek voltak elkísérni. Fogadtatásom, őszintén megvallva, meglepett, a mennyiben nemcsak ottani egyházközségünk, hanem a város nevében a polgármester, Juhász Mihály ur volt szives fogadni már az indóháznál a különböző egyházak képviselői és népes közönség jelenlétében s ugyancsak ő vitt be a város kocsiján előbb hm.-vásárhelyi imaházunkhoz, a hol aztán Varga Dénes segéd lelkészünk fogadott az egyházközség nevében, onnan pedig szállásomra, Kovács József gondnok afiához. Tehát fogadtatásom ép oly szívélyes és ünnepélyes volt, a milyen az erdélyi hazarészünkben lenni szokott, a legkisebb árnyéka nélkül vallásunk és egyházunk iránti ellenszenvnek. Más nap, vasárnap tartott isteni tiszteletünk iránt hasonló figyelem és rokonszenv nyilvánult; mert hiveinken kívül abban is testvéri szeretettel vettek részt a más vallásuak is, a mennyiben ezt az imaház kicsiny volta megengedte. Ez isteni tiszteletre orosházai, mező-berényi és legujabban alakult déva-ványai leányegyházközségeink hivei is küldöttségileg megjelenvén s isteni tisztelet után ezekkel együtt közgyűlést tartván, lelki örömmel tapasztaltam azt, hogy ha bár az unitárius vallásra áttérésöknek külső indokok szolgálhattak is kiindulásul, nem hiányzik abból a benső meggyőződés se; sőt ugy látszik, hogy már megelőzőleg unitárius volt ezen hiveink legnagyobb része lelkében talán anélkül, hogy tudta volna; a minthogy ez az eset bizonyára nem példa nélküli.

Közgyűlés után ismét szivesek voltak a város összes egyházi, iskolai és polgári hatóságai küldöttségileg látogatásukkal és üdvözleteikkel megtisztelni s az egyházközség által rendezett banketten is részt venni, a hol többszörös alkalmam volt ujlag meggyőződni arról, hogy az irás szerint a magyar Alföldön sem tekintenek minket jövevényeknek, hanem a szentek polgártársainak; a mi méltán föl-

emelheti s bizalommal töltheti el lelkünket. Csak azt sajnálom, hogy a folytonos esőzés miatt, a mi Hódmező-Vásárhelyen töltött két napom alatt csaknem szakadatlan volt, nem tudtam személyesen mindazoknál a látogatást viszonzni, a kik azzal megtiszteltek s hiveinknek is adós maradtam ezzel. De ha Isten éltet, talán még kipótolhatom. Mert Hódmező-Vásárhelyt, hála érte Istennek s e város nemes gondolkozásu, a lelkismeret szabadságát tiszteletben tartó közön-sége előtt, már otthon érezheti magát az unitárius püspök is. Nagy mulasztást követnék el azonban, ha a dolgok ily kedvező alakulása, hm.-vásárhelyi egyházközségünk részéről megnyert rokonszeny és testvéri indulat tekintetéből elismerésemet és tiszteletemet nem nyilvánítanám e helyen is Kovács József derék gondnok afia iránt. Mindezekért az övé a legnagyobb érdem. Ha mindazt elmondanám, a mit ő tett és tesz ottani egyházközségünk javára és előmenetelére, — hiszen közelebről is nejjével egy telket vásárolt s arra saját költségükön egy tanitói lakot építtetett, — ha mind azt elmondanám, hogy mit tett és tesz vallásunk iránt a más vallásuaknak nem csak türelme, hanem valóban becsülése megnyerése és biztosítása érdekében avagy, ha csak azon szives fogadást és ellátást, a melyben családjáva¹ együtt engem és kíséroi^{met} részesítette, meg akarnám itt köszönni, vége-hossza nem lenne évi jelentésemnek. Ezért ezekre nem terjesz- kedem ki, hanem egyszerűen kérem a jó Istent, hogy tartsa, éltesse őt hosszasan s tegye őt oly boldoggá, mint a mily buzgó lélekkel esüng ő a mások boldogságán s munkálja a közjólétet minden irányban ugy a polgári mint a társadalmi, ugy a nemzeti mint az egyházi élet térein!

Végül még megjegyzem, hogy hm.-vásárhelyi egyházközségünk adminisztrációját olyannak találtam, a mely valóban például szolgálhat bármely egyházközségünknek. Pénztárnoka Morzál István afia bár-mely pénzüintézetnek becsületére váló számadásokat, nem különben Hermann Béla afia a legpontosabb jegyzőkönyvet vezetnek. Varga Dénes segéd-lelkész, valamint Péterfi Gyula kántor-tanító, a mellett, hogy hivatásuknak teljesen megfelelnek s ez utóbbi, a mint erről magam is meggyőződtem a városi közönség által is elismert jó iskolát tart, társadalmilag is oly helyet töltenek be, a melylyel jelentékenyen hozzá járulnak egyházközségünk anyagi és erkölcsi jólétének és fejlődésének biztosításához.

Hódmező-Vásárhelyről máj. 30-án Mező-Berénybe mentem Varga Dénes segéd lelkészünktől kísérve. Miután azonban itteni mulatásom alig 3—4 órára terjedt s még ez sem volt előre egész

bizonyossággal tudva, fogadtatásomban a község mint olyan nagyobb részt nem is vehetett. De hiveinktől felkérve, azoknak nevében már az indóháznál való kiszállásnál itt is Kolár János ev. ág. hitv. ügyvéd úr hazafiúi és vallásos érzéstől áthatott beszéddel üdvözölt s több kocsitól kísérve vonultunk be Perei Mihály buzgó egyháztag házához, a kinek az egyházközség megalakítása és fenntartása körül a legtöbb s mindenesetre elismerésre méltó érdemei vannak. Huzamos ideig volt annak gondnoka is, a mely tisztet most Balog István szintén buzgósággal teljesít. Perei Mihály afia házánál és családja körében több egyháztag társagágában elköltött ebéd után csak anyi időm volt, hogy az iskolaházat megnézzem, mely a községben igen jó helyt, egy szép és tágas telken fekszik. Itt a hivek, a menyire ezt a mezei munkanap megengedte, egybegyűlve vártak, a kiknek nevében ottani tanítónk Simó János fogadott. Az egyházközség vagyoni állapota, a menyire számba vehettem, elég megnyugtató és biztató. Iskolája azonban nem oly fejlett, mint a hódmező-vásárhelyi. E tekintetben természetesen megtettem a figyelmeztetést és megadtam az utasítást úgy az egyházközségnek, mint a tanítónak. A jelen volt hivekkel folytatott beszélgetés után innen is azzal a meggyőződéssel távoztam el, hogy mező-berényi egyházközségünk sem fog fejlődésben és gyarapodásában megakadni vagy hátramaradni.

Julius 3-án a Dunántul polgárdii egyházközségünkbe mentem Gál Miklós budapesti lelkész afia kíséretében, magammal vive Budapestről Dr. Ferencz József ügyvéd jelölt fiamat is. Megérkezésemkor az indóháznál Schweiger Ferencz körjegyző fogadott a község nevében, fehérbe öltözött leányok virágkoszorúkkal halmoztak el s magyar csikós diszbe öltözött lovasok vezetése mellett több kocsitól kísérve vonultunk be a községbe, egyenesen az egyházközség emeletes épületéhez, a melyben az imaház is van. Itt a hivek nevében Pálfi Ferencz segéd-lelkész, a polgárdihoz tartozó l. egyházközségek nevében pedig Keresztes Pál, veszprémi huzgó hivünk fogadott, a miről később még meg kell emlékeznem. Innen mentünk aztán Császár János gondnok afia házához, a kinek Polgárdiban én is, kísérfőim is szívesen látott vendégei voltunk.

A július 4-én vasárnap tartott isteni tisztelet itt is mint Hódmező-vásárhelyt népes és látogatott volt. Az imaház amazénál jóval nagyobb és meglepő szépen és csinnal van berendezve. És ezt jobbra mind saját hiveink töltötték meg, mert itt a más vallásuak, úgy látszik, hogy még tartózkodók. A más egyházak hivatalosan

egyáltalában nem vettek tudomást az én ottani egyházlátogatásomról. Egyesek azonban úgy az isteni tiszteleten és később a banketten is részt vettek s ez utóbbin hangot is adva rokonszenvűknek kilátásba helyezték, hogy egy következő egyházlátogatás alkalmával e rokonszenvűknek melegebb kifejezést fognak adni.

Isteni tisztelet után itt is közgyűlést tartottam, a melyen a polgárdiakon kívül a vilonyai l. egyházközség küldöttsége is részt vett. E l. egyházközségnek a fennebb említett Keresztes Pál valódi patronusa. Maga vett számukra egy szép házas telket s azon e házat szintén a maga költségén templommá alakította, toronnyal ellátva, úgy hogy a Királyhágón túl ma ez az egyetlen unitárius tornyos templom, illetve imaház.

Mindamellet, hogy polgárdii hiveink száma aránylag kevés, oly buzgónak és életerősnek látszik, hogy semmi kétségem sincs benne, hogy a Dunántul ottani egyházközségünk örökre zászlótartónk marad. Legalább a mig Császár János jelenlegi gondnokunk s ez egyházközség megalapítója él, biztos vagyok benne, hogy e zászló az ő kezéből ki nem esik. S hiszem, hogy utána is akad, a ki azt kezébe veszi, mert valóban örömmel telt el keblem, a mikor ottani hiveink sorain az isteni tiszteleten és a közgyűlésen is szemeimet végigjártattam. Vagyon erejük is van hozzá, az áldozatoktól sem rettennek vissza, hogy egyházközségüket fenntartsák, a mire annál nagyobb szükség van, mert már 3—4 leány egyházközség csatlakozott hozzája a Dunántul. Ez természetesen nehézzé teszi a lelkesi állást, mert nagy távolságokra kell járnia a hivek lelki gondozása miatt. De ifjaink, a kiket oda küldök, rendesen meg is állják helyöket. S e tekintetben jelenleg is Pálfi Ferencz segéd-lelkész igazán szép sikerrel működik, nem csak mint lelkész, hanem mint tanító is, mert iskolát is kell tartania. Buzgósága azonban nincs is — legalább erkölcsi jutalom nélkül, mert teljesen bírja a hivek szeretetét.

Megemlítve még azt, hogy Polgárdiban nem mulaszthattam el Mlgs. Gróf Battyáni Géza urat meglátogatni, a ki ottani egyházközségünknek egy darab szállót ajándékozott, a mi az idén már a hivek megmunkálása következtében termésbe jó s a ki a grófnéval együtt nemcsak az legszivesebben fogadott, hanem egy következő egyházlátogatás alkalmából vendégeül is meghívott, azt hiszem, hogy eléggé tájékoztattam a Mlgs. és főt. Zsin. főtanácsot ez egyházlátogatásaimról. Sőt még bocsánatot is kell kérnem, hogy enyire kiterjeszkedtem azzal. De szeretem hinni, hogy nem volt ez senki-

nek a terhére; ellenkezőleg lelki örömet találtak benne, mint találtam én ez egyházlátogatásaimmal egybekötött fáradság mellett is. Vajha a mondottak egyszersmind példaadással és buzdítással is szolgálnának különösen azon hiveinknek és egyházközségeinknek, a kiknek szívében és a melyeknek kebelében a vallás és egyház iránti buzgóság és áldozatkészség lángja kialvóban van vagy már csak gyengén pisláncsol! Mert bizony mondom nem ártana, ha egész egyházunk egyetemét valamivel nagyobb melegség hatná át nemcsak az anyagi, hanem a lelki dolgok s ehez képest vallásunk és egyházunk iránt is.

4. A báró Baldácsy-alapítvány meghatalmazottainak f. évi jun. 1-én Budapesten tartott közgyűlésén meghatalmazott társammal, Bedő Albert afiával együtt résztvettem. A közgyűlés az alapítványi birtokok jövedelméből ez évre is egyházkerületenként 4000 frtot szavazott meg. Legyen ezuttal is áldva mindnyájunktól a nagy alapító emléke!

5. A Dávid Ferencz-alap kezelésem alatt álló részének állása f. évi jul. 1-én készpénzben takarékpénztárba elhelyezve 3509 frt 04 kr., kölcsönökben 1600 frt, együtt 5109 frt 04 kr. A közpénztárba beadott 11519 frttal az alapítvány 16628 forint 04 krt tesz. Több 220 frt 25 krral, mint a megelőzőtt évben.

Az ezredéves alap állása ugyancsak f. évi jul. 1-én 2330 frt 79 kr. Több 342 frt 89 krral, mint a megelőzőtt évben. De ebből 104 frt 59 kr, a takarékpénztári kamat és így adományra csak 238 frt 30 kr. esik; ebből is 100 frt báró Petrichevich-Horváth Kálmán főgondnok úrnak most már harmadszori adománya. Mihez képest ezen kívül egyesek adománya egy év alatt összesen 138 frt 30 kr. volt. Így ez alap nehezen fogja utolérni a Dávid Ferencz-alapot. Legyen szabad azért e helyen is felhivnom ez alapítványra a figyelmet.

6. Angliában, Oxfordban jelenleg nincs lelkészjelöltünk s a jövő isk. évben már nem is lesz. Londonból, a Channing House Schoolból is két év után Kovács János tanár afia leánya, Kovács Irén hazajövendő levén, ez idő szerint oda sincs a ki elmenjen. És így — sajnos — ez uton az egybekötötetés angolhoni testvéreinkkel egy időre megszakad. Remélem azonban, hogy ez egyfelől nem is lesz tartós, másfelől az eddigi testvéri viszony melegségét nem fogja csökkenteni, a mit részemről fentartani nem mulasztom el. A társulat ez évre is megküldötte 50 font sterling segélyét.

Amerikából csak a napokban volt egy vendégünk, tisz. Van Ness Tamás, bostoni lelkész úr, a ki Kolozsvárt két napot töltött körünkben Chester Frank urral, budapesti amerikai konsullal. Látó-

gatásának ezélja a mellett, hogy velünk személyesen megismerkedjék s itteni viszonyainkat tanulmányozza, főleg az volt, hogy az Amerikai Unitárius Társulat 75 évi fennállása alkalmából a jövő 1900-ik év május 25-én tartandó nemzetközi unitárius konferenciára a mi egyházunkból is képviselők küldését kieszközölje. Erre nézve megelőzőleg a Társulat titkára is megtalált levelével ugy engemet, mint E. K. Tanácsunkat. S meggyőződésem szerint ennek a felhívásnak bármi uton és módon eleget is kell tennünk s azon a jubilaris konferencián legalább egy küldött által képviseltetni kell egyházunkat.

7. Csak a kegyelet adóját kívánom még leróni azon egyházi tanácsos afiai iránt, kik mult évi egyh. főtanácsunk óta sorainkból kidőlték. S ezek közül nemcsak koránál, de érdeménél fogva is első helyen Hajós János afiáról, kolozsvári főiskolánk f. ü. gondnokáról kell megemlékeznem, a ki ugy is mint huzamosan budapesti egyházközségünk gondnoka, ugy is mint néhai Brassaink halála után a Dávid Ferencz-egyletnek elnöke, egyházunk és iskoláink, valamint általában közügyeink iránti buzgóságának, tevékenységének és áldozatkészségének oly sok és szép jeleit adta, hogy elvesztését méltán fájlalhatjuk, a mint emlékének bizonyára mindnyájan a kegyelet érzésével adózunk e pillanatban is. Nagy vesztesége egyházunknak s legközelebbiről az aranyos-tordai egyházkörnek és az abrudbányai egyházközségnek dr. Nagy Károly afia halála is, a ki az előbbinek felügyelő, ennek kebli gondnoka volt s mint ilyen, nagy úrt hagyott hátra maga után. Elhunytak továbbá Sametz András afia Hódmező-Vásárhelyt, ottani egyházközségünknek alapvetője, kit szerencsés voltam ottani egyházlátogatásommal még életben találni s nála tett látogatásommal legalább egy perezre oly lelki örömet szerezni neki, a mi enyhítőleg hathatott s meggyőződésem szerint hatott is szenvedéseire. Mert azzal bucsuzott el tőlem, hogy a püspöki látogatás, a melyben az egyházközséget részesítettem, reá nézve a legnagyobb megnyugtatótal szolgál, mivel abban élete egyik ezéljának és törekvésének sikerét látja s így elmondhatja, hogy az ő munkája nem volt hiába való az urban. Végül még Kanyaró Mihály és Ferencz Albert egyh. tanácsos afiai halálát kell szomoruan jelentenem. Elhunyt belső embereinkről fennebb már megemlékeztem. Kísérje mindnyájokat fájó részvtünk. Nyugodjanak esendesen!

Ezzel bezárva jelentésemet, tisztelettel kérem annak tudásul vételét és elfogadását.

Kolozsvárt, 1894. augusztus hó 16.

FERENCZ JÓZSEF,
unitárius püspök.

Gondolatok.

Felső-Zsuk, 1899. mart. 16.

Midőn barátságot kötsz valakivel, ne azt nézd benne, nagy-e a vagyona, fényes-e az állása vagy születése? csak azt, hogy jelleme, élete kifogástalan legyen és hogy teljes megbízhatósága és nemes gondolkodása mellett a rokonszenv és becsülés, ezek magukban vezessék körödbe. A gazdag, hatalmas barátok gyakran elmenekülnek, ha nyomorba jutsz, nehogy véletlenül a világ meglásson téged, kit megviselt az élet, mint kapaszkodsz ruháik szélébe és ezért őt kigunyolja; míg az igaz, jellemes barát ép akkor keres fel, midőn bajban vagy és szükséged van támogatásra. A barátság olyan, mint a vihar madár, mely verőfényes időben, midőn szép, sima a tenger felülete, magas sziklák odúiba huzza meg magát; csak ha megmozdul a természet és a vihar magasra korbácsolja fel a hullámokat, jelenik meg s szeli át visító hanggal a felvert gőz- és párafelhőket — az ő élete működésének terét. Szól: Im eljöttem segítségedre! Vagy mint a Szent-János bogár, mely csak a nyári est sötétjében világít, míg nappal észre sem veheted.

*

1899. martius 27.

Egy apának aggodalmai. Fáradt vagyok. Testben, lélekben kelletlen állapot, mely a változást várja és azt nem találva, önmagát emészti, marja, mint megsebzett állat, mely kinjában sajgó sebet rágja.

Nem olyan, mint berkek hüvös árnya vagy a csörgedező patak, mely mindenkit hív pihenőre, egy pár szóra, enyelgőre. Bú, gond a maga gödrét ássa. Kit magával ránt, hiába törekszik felszínre jutni, valami ólomsúlylyal vonzza lefelé, mélyre, míg lelke kívánczik fel a világosságra.

Megbomlott egyensúly, hol van megállapodásod? Kit, mit vársz, hogy vízszintesen álljon a mérleg, mire való az újabb zökkenés, melylyel az egyik kart magad után vonod? midőn cél, törekvés lenne talán, hogy a napok árja csendesen folyjon le a nagy Élet-Oceánba?

Igy tépelődik és nyugtot nem talál az ész, mint fáradt madár, melyet vándorutjában elkap a vihar, szélvész.